

ROND HET ZENDINGSERFGOEDHUIS

De activiteiten in en rond het zendingsergoedhuis stonden de afgelopen maanden, naast de regelmatige activiteiten op de vrijdagen, in het teken van gastvrijheid: we ontvingen, nu de restricties rond corona vrijwel van de baan zijn, diverse geïnteresseerde *bezoekers* en sommigen hadden ook nog spullen voor ons meegebracht. Vaak hebben gasten zelf een relatie met de zending via familie of kennissen. Bijzonder was de ontvangst van de *bijbelstudiegroep* van de Gereformeerde Gemeente te Hendrik-Ido-Ambacht.

Het redactieteam werkte aan de uitgave van een tweede en derde deel van onze, nieuw-gelanceerde *Zendingsergoedreeks*.

De eerste uitgave 'Het verdriet van de zending' is goed ontvangen en er is zowel in dagbladen als op televisie aandacht aan geschonken. Er staat bovendien nog het een en ander aan activiteiten op stapel.

Deel 2 van de serie, een dagboek uit de Minahassa, is inmiddels ook al verschenen.

Tot het erfgoed van de protestantse zending behoort ook het bestaan van de *kerken in Indonesië*. Ook daar wordt steeds meer aandacht besteed aan kerkhistorisch onderzoek.

Huib Lems verzorgde, op verzoek, weer een *lezing* op locatie, deze keer in Zoetermeer.

Een deel van onze schilderijen uit Bali is, tot begin juni, uitgeleend voor een *tentoonstelling* in de Dorpskerk van Voorschoten.

We noemen een aantal mooie aanwinsten voor onze collectie en tot slot bespreken we ook deze keer weer een *object van de maand*.

Hylkje Steensma – secretaris

Bezoekers

De heer Ad Rigters, zelf eens zendingkind in Indonesië, kwam in januari op bezoek met Babette en Agnes. Zij zijn dochters van de (reeds overleden) broer van Ad, Karel Rigters, die voor de zending in Noord-Ghana landbouwtrainingen verzorgde. De Ghanese collectie riep veel herkenning op. In maart ontvingen we Lian en Dike ten Kate, eveneens zending(s)kinderen. Opa ten Kate werkte in Midden-Sulawesi (het Napu-gebied) en vader ten Kate werkte op Korido en in Manokwari (nu) Papua. Ze kwamen tijd te kort om de collectie helemaal te bekijken en ze komen vast nog een keertje terug!

Lian ten Kate

Bezoekgroep

Bijzonder was de ontvangst van een hele groep bezoekers. De bijbelstudiegroep van de Gereformeerde Gemeente te Hendrik-Ido-Ambacht kwam met meer mensen dan we in de beperkte tentoonstellingsruimte van het Zendingsergoedhuis konden ontvangen. Dus is er samenwerking gezocht met de Protestantse Gemeente te Zuidland en de Historische Vereniging Zuytland. De ontvangst van de groep kon in het koor van de Dorpskerk plaats vinden, waarna de groep in drieën werd verdeeld. Bij toerbeurt ging een groep naar het

Zendingserfgoedhuis om daar de jubileumtentoonstelling te bekijken, met een gids van de Historische Vereniging een klein rondje historisch Zuidland verkennen of in het koor van de kerk kennismaken met het werk van Stichting Zendingserfgoed. In de kerk konden een aantal kerncollecties zoals bijbels, zendingsbusjes, atlanten & kaarten, etnografica, niet-westerse bijbelse kunst, hongerdoeken, jeugdzendingliteratuur, enz. bekeken worden. Het werd een geanimeerde ochtend met genoeg gespreksstof, en we werden gezegend met het mooie weer.

Zendingserfgoedreeks 2: Het Dagboek van Lien Langevoort-Besselaar

Het boek *Het Dagboek van Lien Langevoort-Besselaar, Minahassa 1902-1910* is geschreven door een zendelingsvrouw, aan het begin van de twintigste eeuw en het verplaatst de lezer in het leven van een zendelingsgezin dat, ver weg van de familie in Nederland, zijn roeping volgde om christenen in - wat toen Nederlands-Indië was - te dienen. Het boek sluit op bijzondere wijze aan op de thematiek van het eerste boek in de Zendingserfgoedreeks 'Het verdriet van de zending', omdat ook het gezin Langevoort-Besselaar bij hun eerste verlof na tien jaren, hun twee oudste kinderen voor opleiding en opvoeding in Nederland moest achterlaten.

Stien (11) en Dick (7) zouden pas tien jaar later hun ouders terug zien.

Hier heeft vooral Lien Langevoort-Besselaar het moeilijk mee en ze besluit, als het zendingsechtbaar naar de Minahassa op Noord-Celebes (nu Sulawesi) wordt overgeplaatst, om voor haar beide kinderen in het vaderland een dagboek bij te gaan houden, zoals blijkt uit de openingszin: "Bij mijn terugkeer in Indië had ik mij voorgenomen een dagboek te beginnen opdat daaruit naderhand onze achtergebleven lievelingen in Holland eenigszins een denkbeeld zouden kunnen vormen van het lief en leed aan het Zendingswerk verbonden. Door verschillende redenen echter kwam ik niet tot volvoering van mijn plan. Ook onze verplaatsing van Saparoea naar Ratahan was daar oorzaak van, maar nu wij hier reeds eenigszins thuis zijn, wil ik niet langer wachten."

Dit Dagboek, dat bewaard is gebleven, is bijzonder omdat het het zendingsleven vanuit de beleving van de vrouw van de zending beschrijft. Ze is open over haar eigen angsten als haar man weer een lange tournee moet maken. Ze kampt met gezondheidsproblemen en ze is voortdurend in angst dat haarzelf, haar man of de kinderen hier of in Holland iets zal overkomen. Een fascinerend tijdsbeeld levert het Dagboek daarom op. Het boek is te bestellen via

<https://www.zendingserfgoed.nl/publicaties-van-stichting-zendingserfgoed>

Het verdriet van de zending

Het verschijnen van het eerste boek in de Zendingserfgoedreeks is goed opgepikt door zowel landelijke dagbladen, enkele tijdschriften en vooral de tv-uitzending met Jacobine Geel is kennelijk goed bekeken. Niet lang na de uitzending was het boek uitverkocht en de – iets gewijzigde – tweede druk is nu ook al bijna uitverkocht. Naar aanleiding van de tv-uitzending en het boek ontving de auteur, Freek Bakker, verschillende telefoontjes en email van mensen die zich herkenden in het onderwerp.

Ondertussen is gebleken dat er nog twee boeken over het onderwerp waren verschenen, een over de Hernhutters in 2013, waarvan ook onlangs een tweede druk verscheen. En in 2020 verscheen in Australië het verhaal van kinderen van over de hele wereld (o.a. Groot-Brittannië, de Verenigde Staten, Duitsland en Scandinavië) die in Maleisië op een kostschool voor zendingskinderen waren geweest. Op 31 mei en 1 juni wordt er een internationaal online-symposium over het onderwerp georganiseerd vanuit de Protestantse Theologische Universiteit. Informatie hierover kunt u verkrijgen bij Freek Bakker f.l.bakker51@hotmail.com

De uitzending van Jacobine Geel wordt herhaald op 29 mei a.s. om 17.10 uur op NPO 2, weer onder de titel ‘Jacobien op 2’

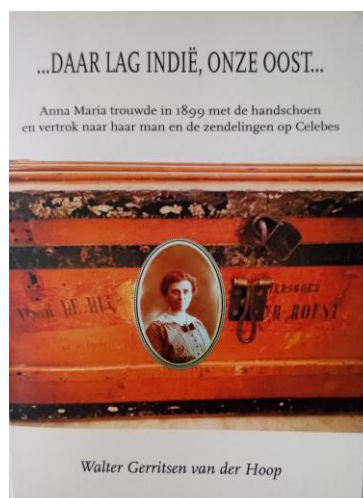
Nog meer boeken

Interessant is ook het boek ‘Daar lag Indië, onze Oost’, dat in 2021 in eigen beheer is uitgegeven door de heer Walter Gerritsen van der Hoop. Op de titelpagina staat: “Anna Maria trouwde in 1899 met de handschoen en vertrok naar haar man en de zendingen op Celebes”. Dit boek is ook gebaseerd op een dagboek dat, bij toeval, boven water kwam. Anna Maria was een nichtje van de grootvader van de auteur en met behulp van familieleden kon veel over haar leven gereconstrueerd worden. Het dagboekverhaal is niet heel uitgebreid maar doordat het geheel is geïllustreerd met oude foto’s en met een beschrijving van de zeereis en de sociale omgeving in de Minahassa, geeft het een mooi tijdsbeeld.

Het boek is te bestellen via:

j.w.gerritsenvanderhoop@gmail.com

Speciaal voor dit soort uitgaven – beschrijvingen die een nauwe relatie hebben met zendingswerk - biedt Stichting Zendingserfgoed met de *Zendingserfgoedreeks* mogelijkheden voor publicatie. Iemand die een tekst heeft die hier mogelijk voor in aanmerking komt, kan dat melden via: secretariaat@zendingserfgoed.nl

Kerkhistorisch onderzoek in Indonesië

Voor de protestantse zending heeft het werk in Nederlands-Indië - later Indonesië - altijd een belangrijke plaats ingenomen. Veel van de kerken aldaar zijn voortgekomen uit zendingswerk en de belangstelling voor de geschiedenis van de kerken neemt toe. In het gebouw van de Theologische Hogeschool in Jakarta bevindt zich, sinds 2004, een documentatiecentrum voor kerkhistorisch onderzoek.

Pusat Dokumentasi Sejarah Gereja Indonesia (PDSGI). Het doel is om kerken, theologische scholen en andere christelijke instituten in Indonesië optimaal toegang te geven tot historische bronnen. Men wil bereiken dat zowel bij kerkleden, de leiding van de kerken, als in de maatschappij – vooral ook op lokaal terrein – belangstelling ontstaat voor en gebruik gemaakt wordt van de bronnen.

Yonea Sabatiari

Yonea Sabatiari doet de administratie en ze beheert de collectie en het archief. Voor deze functie moest ze een cursus Nederlandse taal volgen, omdat veel van de boeken over de geschiedenis van de Indonesische kerken, evenals vergaderstukken, notulen e.d. alleen in het Nederlands beschikbaar zijn.

Tot de taken van Yonea behoren onder meer: het beheren van de collectie en het archief, het invoeren van data in het systeem zodat het toegankelijk wordt voor studenten en

onderzoekers, restauratie van beschadigde documenten, het digitaliseren van documenten die erg beschadigd, niet meer te krijgen of erg zeldzaam zijn. Verder zorgt ze voor de uitleen aan studenten van de Theologische Hogeschool.

Het PDSGI organiseerde in de afgelopen tien jaar verschillende bijeenkomsten en/of workshops: bijeenkomsten voor auteurs van kerkhistorisch werk, informatie en instructie over het werken met archieven, een cursus Nederlands van 4 maanden voor (aankomende) kerkhistorici uit 24 Indonesische kerken, een 'cursus interviewen', en in 2021 een on-line cursus 'Hoe schrijf ik een boek over kerkgeschiedenis'.

Lezing

Maandag 2 mei waren we te gast bij de seniorensoos De Oase in Zoetermeer. In de wijkkerk De Oase ontving een groep van ongeveer dertig protestantse en katholieke senioren ons, om iets te horen vertellen over Missie- en Zendingkalenders van ca. 1925 tot 2022. Van de "ieder-voor-zich" missie- of zendingkalender, via de gezamenlijke protestantse en algemene missiekalender en daarna het project Missie-Zending Kalender (MZK) tot en met de *Zendingserfgoed*-kalenders 2015-2022. Van sommige kalenders kon het originele materiaal getoond worden. Bij een geboeid luisterend gehoor kwamen de herinneringen aan deze kalenders boven.

Wijkkerk De Oase

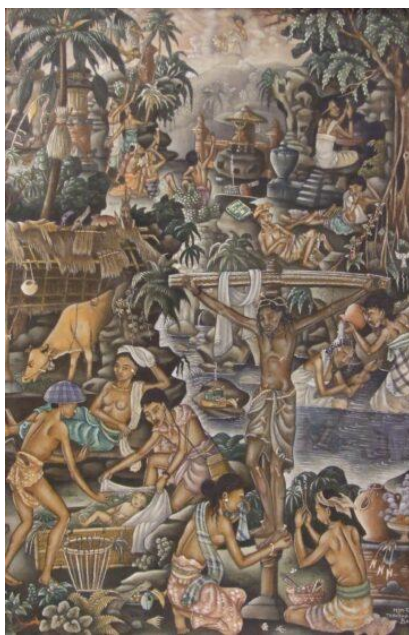
Tentoonstellingen

In de Dorpskerk van Voorschoten is de expositie van tien schilderijen van Balinese schilders nog te zien. Al deze schilderijen zijn geschilderd in de traditionele *wajang*- of *kamasanstijl*, de voorgeschreven stijl van de Balinese hindoeïstische hofkunst.

De tentoonstelling is nog te bezichtigen tot en met zondag 5 juni (eerste Pinksterdag).

Openingstijden zijn op vrijdag van 10.00 – 14.00 uur en op zaterdag van 12.00 – 15.00 uur.

<https://www.dorpskerkvoorschoten.nl>

De kruisiging

Nieuwe aanwinsten

In de afgelopen maanden kon, door schenkingen van diverse mensen en door aanschaf, onze collectie jeugdzendingsboeken weer met zo'n dertig boeken en boekjes worden uitgebreid.

Ook door schenking kon de verzameling bijbels / testamenten / bijbelse verhalen weer worden uitgebreid, bijvoorbeeld met de bijbel in het Soendanees.

Een andere aankoop was *Bijbelsche geschiedverhalen in twee maal twee en vijftig lessen, in het Boegineesch vertaald*, in het voor ons onleesbare Boeginese schrift (1890). Deze taal wordt gesproken in het zuiden van Sulawesi en de vertaler was dr. B.F. Matthes, een taalgeleerde van het Nederlands Bijbel Genootschap. Verder kregen we nog een Oekraïense bijbel en bijbelverhalen in striptekeningen in het Oekraïens en een bijbel in het Papiamentto.

We ontvingen voorwerpen uit Papua en Midden-Sulawesi van de dames Lian en Dike ten Kate, waar onder een korwar of voorouderbeeld. Ds. B. Drewes schonk enkele Javaanse voorwerpen. Van de erven van Karel Rigters en Jenny van der Veen ontvingen we zendingsbusjes, waar onder het zeldzame zendingserkijje van het Nederlands Zendinggenootschap. Uit Hendrik-Ido-Ambacht ontvingen we kalenders en (jeugd)boeken over de zending van de Gereformeerde Gemeente.

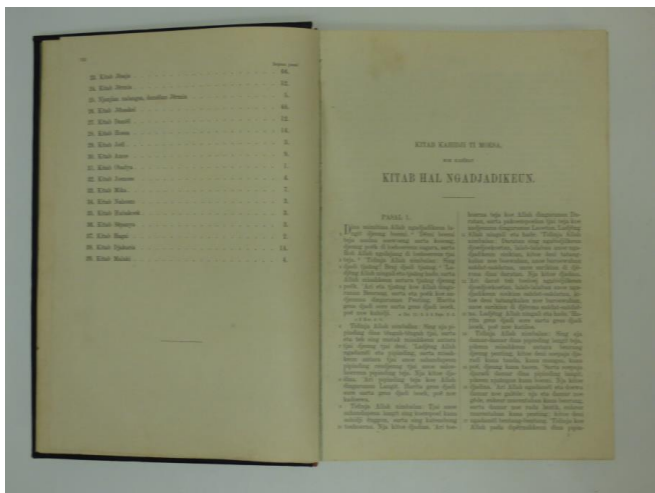
Object van de maand

Deze keer besteden we aandacht aan de bijbel in het Soendanees, een taal die nu nog door zo'n 27 miljoen mensen op West-Java wordt gesproken). De bijbel is in 1891 uitgegeven en de vertaling was van de hand van ds. Sierk Coolsma, zendeling voor de Nederlandse Zendingvereniging (NZV). Coolsma werd later directeur van het NZV in Rotterdam en hij schreef 'De Zendingseeuw', een standaardwerk over de geschiedenis van de zending in Nederlands-Oost-Indië.

Veel zendingen hebben aan de oorsprong van de bestudering van de taal in hun werkgebied gestaan, later werd dit door taalgeleerden en bijbelvertalers overgenomen.

DIGITALE NIEUWSBRIEF STICHTING ZENDINGSERFGOED / ZENDINGSERFGOEDHUIS
Nr. 27 Mei 2022

Dr. Tom van den End schreef in een recensie van het boek 'Woord en schrift in de Oost' hierover:

Later kwamen de vakmensen uit de wereld van de wetenschap, die voortbouwden op hun werk. Maar in vele gevallen bleef wat de zendingen hadden gedaan van fundamentele betekenis. Een voorbeeld is het werk van S. Coolsma, die in de tweede helft van de negentiende eeuw in West-Java werkte onder de Soendanezen. Zijn Soedanese Bijbel is bij de Soedanese christenen nog steeds in gebruik. Maar daarnaast hebben Indonesische taalgeleerden, moslims, de Soedanese grammatica van Coolsma nog in 1985 in het Indonesisch vertaald en uitgegeven!